

ისტორია

ქართული პოლიტიკური პარტიები და საბჭოთა ხელისუფლება
1920-იანი წლების დასაწყისში

გიგა ბასილაძე

giga.basiladze@atsu.edu.ge

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ქუთაისი, საქართველო

DOI:<https://doi.org/10.52340/atsu.2025.2.26.03>

თანამედროვე მსოფლიოში დემოკრატიის როლი და მნიშვნელობა განუზომლად დიდია. ქართული სახელმწიფო ახალგაზრდა დემოკრატიათა რიგს განეკუთვნება, რომელიც უამრავი გამოწვევებისა თუ სირთულეების წინაშე დგას. მყარი დემოკრატიული სისტემის ჩამოყალიბება რთული და ხანგრძლივი პროცესია, რომელიც გარკვეულ ისტორიულ გამოცდილებასა და საზოგადოების პოლიტიკურ განვითარებას ეფუძნება, რაც გარკვეულწილად ქვეყნის წარსულ გამოცდილებასაც მოიცავს. მე-20 საუკუნის დასაწყისში ქართულმა საზოგადოებამ შესძლო საერთაშორისო პოლიტიკური პროცესების სათავესოდ გამოყენება, რუსეთის იმპერიისაგან გამოყოფა და დამოუკიდებლობის გამოცხადება. სამწუხაროდ დამოუკიდებლობის პერიოდი ხანმოკლე აღმოჩნდა. საქართველოს პირველი რესპუბლიკის შექმნის სათავეებთან იდგნენ პოლიტიკური პარტიები, რომლებიც თავისი საქმიანობით ამკვიდრებდნენ ქვეყანაში დემოკრატიის პრინციპებსა და ახალ პოლიტ-კულტურას. 1919 წლის თებერვალში ჩატარებული დამფუძნებელი კრების არჩევნები ახლად შექმნილი რესპუბლიკისათვის დიდი გამოცდა იყო, რომელსაც წარმატებით გაართვეს თავი. იმ პერიოდის ქართულმა პარტიებმა: სოციალ-დემოკრატებმა, სოციალისტ-ფედერალისტებმა, სოციალისტ-რევოლუციონერებმა(ესერები) და ეროვნულ დემოკრატებმა არჩევნების გზით თავიანთი დეპუტატები გაიყვანეს საკანონმდებლო ორგანოში. აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ ამ არჩევნებმა აჩვენა სოციალ-დემოკრატიული პარტიის (მენშევიკები) სრული უპირატესობა და ტრიუმფი სხვა ოპონენტებთან მიმართებაში.

საკვანძო სიტყვები: დემოკრატიის, რესპუბლიკის, პარტიები, სოციალ-დემოკრატები, აგრესია

XX საუკუნის დასაწყისი უმნიშვნელოვანესი პერიოდია ჩვენი ქვეყნის მრავალტანჯულ ისტორიაში. ამ საუკუნემ ქართველ ხალხს მისცა შესაძლებლობა კონსოლიდაციის, პოლიტიკურ-კულტურული განვითარების და დამოუკიდებლობის მოპოვების. 1918 წლის 26 მაისს საქართველოს პირველი რესპუბლიკა დაიბადა, რომლის არქიტექტორებიც იყვნენ ქართული პოლიტიკური პარტიები და ეროვნული ძალები. ჩამოყალიბდა მართვის სრულიად ახალი დემოკრატიული, რესპუბლიკური სისტემა,

რომელიც უცხო იყო როგორც რეგიონისათვის, ასევე ქართული პოლიტიკური პარტიებისთვისაც. პირველი რესპუბლიკის არსებობის სამ წლიან ისტორიაში, პოლიტიკური თვალსაზრისით უმნიშვნელოვანეს როლს თამაშობდნენ შემდეგი პოლიტიკური პარტიები: საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული პარტია-ყველაზე მძლავრი და გავლენიანი, საქართველოს სოციალისტ-ფედერალისტთა სარევოლუციო პარტია, სოციალისტ-რევოლუციონერების, იმავე ესერების პარტია და ილია ჭავჭავაძის იდეებზე დაფუძნებული საქართველოს ეროვნულ-დემოკრატიული პარტია(გაერთიანებული ეროვნულ-დემოკრატიული, ეროვნული, რადიკალ-დემოკრატიული პარტიები და უპარტიოთა კავშირი). დამოუკიდებლობის ხანმოკლე პერიოდში თითოეული ეს პოლიტიკური ძალა აქტიურად იყო ჩაბმული საქართველოს პოლიტიკურ, სოციალურ თუ ეკონომიკურ განვითარებასა და აღმშენებლობაში. მიუხედავად ამისა, 1921 წლის დასაწყისში განვითარებულმა მოვლენებმა და საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს დაპყრობამ განვითარების პროცესი შეუძლებელი გახადა.

1921 წლის 25 თებერვალს მე-11 წითელი არმიის ნაწილები თბილისში შემოვიდნენ. მათ თან შემოჰყვა ახლად ჩამოყალიბებული რევკომი(მამია ორახელაშვილი, შალვა ელიავა, ალექსი(საშა) გეგეჭკორი, ბესარიონ კვიციანი, და სხვა. მოგვიანებით მათ შეუერთდა ფილიპე მახარაძე). მალევე თბილისში ბაქოდან ჩამოვიდა რსკ (ბ) ცკ-ს კავშიურის თავმჯდომარე გრიგოლ(სერგო) ორჯონიკიძე. საქართველოს კანონიერი მთავრობა თბილისს გაეცალა და დასავლეთ საქართველოში-ქუთაისში გადავიდა (საქართველოს ისტორია 2012, 269).

პირველი რესპუბლიკის მთავრობამ 18 მარტს დატოვა ქვეყანა და საფრანგეთში გაიხიზნა. ამრიგად საბჭოთა რუსეთმა ქართველი ბოლშევიკების დახმარებით მოახდინა საქართველოს ოკუპაცია და იძულებით დაამყარა საბჭოთა ხელისუფლება. ქვეყანაში არსებული მრავალპარტიული დემოკრატიის ნაცვლად კომუნისტური პარტიის შეუზღუდავი დიქტატურა დამყარდა. მიუხედავად ამისა, რამდენიმე თვის განმავლობაში საქართველოს კომუნისტური მთავრობა ლენინის მითითებით ცდილობდა ლოიალური პოლიტიკის გატარებას და არსებულ პოლიტიკურ პარტიებთან საერთო ენის გამონახვას. 1921 წლის 15 სექტემბერს გაზეთ „კომუნისტში“ გამოქვეყნდა საქართველოს რევოლუციური კომიტეტის მოწოდება, აწ უკვე დევნილობაში მყოფ საქართველოს მთავრობის მიმართ, რომლითაც ამნისტიას უცხადებდნენ პოლიტიკურ პარტიებს, თუ ისინი

აღიარებდნენ ახალ ხელისუფლებას. საქართველოში მოქმედ პარტიებს შეეძლოთ დაეჯერებინათ შეთავაზების რეალობა, მაგრამ საბჭოთა რუსეთის გამოცდილება მათ სიფრთხილეს უკარნახებდა. იქ ხომ თანმიმდევრულად გაანადგურეს ჯერ ყველაზე მემარჯვენე მონარქისტული პარტიები-ოქტიაბრისტები და მსგავსი ჯგუფები. შემდეგ კადეტების პარტიამ შეწყვიტა არსებობა, მერე კი- სხვა ყველა ოპოზიციურმა პარტიამ (შველიძე 2022, 276).

გამომდინარე აქედან, ქართული პოლიტიკური ელიტა და პარტიები უნდობლად შეხვდა რევკომის მოწოდებას, თუმცა შეურიგდნენ რეალობას და განაგრძეს ფუნქციონირება ახალი ხელისუფლების მეთვალყურეობის ქვეშ. მიუხედავად შევიწროვებისა, 1921-1922 წლებში საოკუპაციო რეჟიმი ურიგდებოდა ქართული პარტიების არსებობას, თუმცა ვითარება მალევე შეიცვალა. 1923 წლის დასაწყისიდან საბჭოთა ხელისუფლებამ დაიწყო პირდაპირი ზომების მიღება პარტიების ლიკვიდაციისათვის. მათ გასანადგურებლად რუსეთის კომუნისტურმა პარტიამ და მისმა სატელიტმა საქართველოს კომუნისტურმა პარტიამ გადაწყვიტა ლიკვიდაცია განეხორციელებია არა მთავრობის უშუალო ბრძანებით, არამეტ საკუთრივ პარტიების მიერ გამოტანილი დაშლისა და თვითლიკვიდაციის გადაწყვეტილებების გზით. ამ თვითლიკვიდაციის პროცესს დაექვემდებარა ყველა წამყვანი პარტია. პირველ რიგში ხელისუფლებამ იერიში მიიტანა ყველაზე გავლენიან საქართველოს სოციალ-დემოკრატიულ პარტიაზე.

1921 წლის აპრილში სოციალ-დემოკრატიულმა პარტიამ ოპერის თეატრში გაფართოებული თათბირი გამართა და საბჭოთა ხელისუფლებასთან თანამშრომლობა გადაწყვიტა. ახალმა პოლიტიკურმა რეალობამ თითქმის ყველა პარტიაში გააძლიერა შიდა წინააღმდეგობები, რასაც პარტიათა შიგნით ცალკეული ჯგუფების ჩამოყალიბება მოყვა. ამ პროცესს საბჭოთა ხელისუფლება და მისი აგენტურაც უწყობდა ხელს და აქეზებდა. ამავე წელს საქართველოს სოციალ-დემოკრატიულ პარტიას საბოლოოდ გამოეყო ე. წ. „სხივის“ ჯგუფი. მათ დაირქვეს დამოუკიდებელი სოციალ-დემოკრატიული პარტია და გამოსცეს გაზეთი „ახალი სხივი“. ახალი პარტიის ბირთვის შეადგენდნენ: კირილე ნინიძე, მუხრან ხოჭოლავა, ნიკიფორე იმნაიშვილი, ილია ფირცხალაიშვილი და სხვა. მიუხედავად გამოყოფისა, სხიველების პოზიცია თითქმის არ განსხვავდებოდა სოციალ-დემოკრატიული პარტიის პოზიციისაგან. ისინი ორივე ოპოზიცი-

ში ედგნენ კომუნისტებს, თუმცა აპირებდნენ მასთან თანამშრომლობას და მათ წინააღმდეგ ბრძოლას უარყოფდნენ.

1922 წლის ბოლოსა და 1923 წლის დასაწყისიდან საქართველოს კომუნისტურმა ხელისუფლებამ, პირველ რიგში სოციალ-დემოკრატები ამოიღო მიზანში და პარტიის ლიკვიდაციისათვის დაიწყო ზომების მიღება. გაზეთებში გამოჩნდა პარტიის ყოფილი წევრების განცხადებები, რომლებშიც აღიარებდნენ, რომ ჟორდანიას პარტიამ არ გაამართლა იმედები. ისინი ითხოვდნენ კომუნისტურ პარტიაში, როგორც მშრომელთა ინტერესების დამცველ პარტიაში შესვლას და ამას ადასტურებდნენ პიროვნულადაც და კოლექტიური ხელმოწერების სახითაც. 1923 წლის 28 მარტს მოეწყო სოციალ-დემოკრატიული პარტიის წევრთა კრება, რომელმაც მხარი დაუჭირა კომუნისტურ ხელისუფლებას, უარყო საკუთარი პარტიის მცდარი გზა და ჯგუფურად გავიდა პარტიიდან. მსგავსი ტიპის კრებები მოეწყო ასევე მაზრებში და მსხვილ ქალაქებში. გადამწყვეტი აღმოჩნდა 1923 წლის 25-31 აგვისტოს თბილისში, რუსთაველის თეატრში გამართული სრულიად საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული პარტიის სალიკვიდაციო ყრილობა. ყრილობის მონაწილე 221 პირი წარმოადგენდა 11 ათასზე მეტ წევრს, მაგრამ პარტია ამ დროს 60 ათასამდე წევრს ითვლიდა. ამიტომ მიღებული გადაწყვეტილება არ შეიძლება ყოფილიყო ლეგიტიმური. მიუხედავად ამისა, კომუნისტური ხელისუფლების ზეწოლით ყრილობამ გამოაცხადა პარტია ლიკვიდირებულად და გადაწყვეტილება დაფიქსირდა საგანგებო დეკლარაციის სახით. დაშლილად გამოაცხადა თავი პარტიის ახალგაზრდულმა ორგანიზაციამაც (ვარდოსანიძე 2022, 278). ამგვარად ყველაზე მძლავრი, გავლენიანი და მრავალრიცხოვანი ქართული პოლიტიკური პარტიის არსებობა წარსულს ჩაბარდა. მომდევნო რიგში საქართველოს სოციალისტ-ფედერალისტთა სარევოლუციო პარტია იყო.

1921 წლის 5-9 ივნისს გაიმართა სოციალისტ-ფედერალისტების უკანასკნელი VI თავისუფალი კონფერენცია, რომელშიც თითქოს პარტიის მემარჯვენე ფრთამ გაიმარჯვა და თავმჯდომარედ ისევ გიორგი ლასხიშვილი აირჩია, მაგრამ პარტია რეალურად უკვე ორად იყო გაყოფილი. სოციალისტ-ფედერალისტების მემარცხენე ფრთამ ჯერ კიდევ თბილისში შემოსვლისთანავე აღუთქვეს თანამშრომლობა და მხარდაჭერა საოკუპაციო ხელისუფლებას. 27 თებერვალს შეიკრიბა მემარცხენე ფრთის მთავარი კომიტეტი, რომლის თავმჯდომარედაც აირჩიეს შალვა ნუცუბიძე, ხო-

ლო მოადგილედ თედო ლლონტი. მეექვსე კონფერენციაზე პირობითად ინარჩუნებდნენ ერთობას თუმცა სულ მალე მემარცხენეები პარტიიდან გავიდნენ. ისინი მალევე დაეპატრონენ მთელ პარტიულ საქმიანობას, ხელმძღვანელობას და წევრთა უმრავლესობას. 1921 წლის 30 ოქტომბერს დროებითმა მთავარმა კომიტეტმა ყრილობა მოიწვია, რომლის მთავარი შედეგი იყო მემარცხენე სოციალისტ-ფედერალისტთა სარევოლუციო პარტიის დაფუძნება. კომიტეტში შევიდნენ იაკობ ფანცხავა, თედო ლლონტი, შალვა ნუცუბიძე, სიმონ ხუნდაძე, სერგო ამაღლობელი, პეტრე ჭანიაშვილი. ყრილობამ ოფიციალურად გაუსვა ხაზი საბჭოთა სისტემის, როგორც მშრომელთა ინტერესების დამცველის საუკეთესო საშუალებას, მაგრამ მიუხედავად ამისა, მემარცხენე სოციალისტ-ფედერალისტების პარტია ურყევად იცავდა ეროვნულ ღირებულებებს. პარტიის მიერ გამოცემული გაზეთები--სოციალისტ-ფედერალისტი და ტრიბუნა იქცნენ ქართული ინტელიგენციის, მეცნიერების, კულტურის მოღვაწეების ერთადერთ თავშესაფრად და მათი ეროვნული პოზიციების გამხმარებლად.

მემარცხენე ფედერალისტებმა მონაწილეობა მიიღეს 1921 წლის ბოლოს გამართულ საბჭოების არჩევნებში და 10 დეპუტატი გაიყვანეს თბილისის საქალაქო საბჭოში. მიუხედავად თანამშრომლობისა, ფედერალისტები მწვავედ ილაშქრებდნენ საქართველოს ტერიტორიაზე სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის შექმნის წინააღმდეგ. მათი დამსახურებით ჩაიწერა საბჭოთა კონსტიტუციაში ქართული ენის, როგორც სახელმწიფო ენის სტატუსი.

მემარცხენე სოციალისტ-ფედერალისტებისა და კომუნისტების იდეური ნათესაობის მიუხედავად, კომუნისტებმა აიძულეს ფედერალისტების ლიდერები მოეწვიათ სალიკვიდაციო ყრილობა და პარტია გაეუქმებინათ. 1923 წლის 7 ნოემბერს გაიმართა სოციალისტ-ფედერალისტების პარტიის კონფერენცია. ამ დროისათვის პარტია 5 ათას წევრს ითვლიდა, რომელთაც კონფერენციაზე 55 დელეგატი წარმოადგენდა. სიმონ ხუნდაძისა და თედო ლლონტის მოხსენებათა საფუძველზე ყრილობამ მიიღო გადაწყვეტილება საქართველოსა და რეალურად რუსეთის კომუნისტურ პარტიაში ყოფილი სოციალისტ-ფედერალისტების გაერთიანების შესახებ. რჩებოდა კიდევ ორი პარტია, რომელთა არსებობის დღეებიც დათვლილი იყო.

გ. ბასილაძე

საბჭოთა ოკუპაციის დასაწყისში საქართველოს სოციალისტ-რევოლუციონერთა (ესერები) პარტია ორ ფრთად გაიყო-მემარჯვენეებად და მემარცხენეებად. მემარჯვენეები შეურიგებლად შეხვდნენ ახალ ხელისუფლებას. ისინი, როგორც არალეგალები, აქტიურად იღებდნენ საბჭოთა მთავრობის წინააღმდეგ შეიარაღებულ აჯანყებაში მონაწილეობა. მემარცხენე ესერები კი ახალ ხელისუფლებასთან თანამშრომლობის გზას დაადგნენ. 1921 წლის 3 ოქტომბრიდან განახლდა და ერთხანს გამოდიოდა გაზეთი „შრომა“. ესერები მყარად იცავდნენ საქართველოს ეროვნულ ინტერესებს, უპირისპირდებოდნენ და აკრიტიკებდნენ მთავრობის ინტერნაციონალურ პოლიტიკას, ისინი გამოდიოდნენ ამიერკავკასიის ფედერაციის შექმნისა და მასში საქართველოს გაერთიანების წინააღმდეგ.

1922 წლის 20 მარტს თბილისში გაიმართა მემარცხენე სოციალისტ-რევოლუციონერთა პარტიის მე-3 ყრილობა, რომელმაც პარტიიდან გარიცხა რამდენიმე ძველი მოღვაწე: იოსებ გობეჩია, ილია ნუცუბიძე და ივანე ლორთქიფანიძე. ამ აქტით მემარცხენეებმა საბჭოთა ხელისუფლების ერთგულება დაადასტურეს, რადგან გარიცხული ამხანაგები ხელისუფლების მიმართ შეურიგებლობას იჩენდნენ. სამაგიეროდ ყრილობამ აირჩია ესერთა პარტიის ახალი ცენტრალური კომიტეტი, რომლის წამყვანი წევრები იყვნენ ლეო შენგელაია და ივანე გობეჩია (სართანია 2019, 40). სწორედ ამ პერიოდიდან ქართველი ესერები დამოუკიდებელ პარტიად აღარ ჩანან პოლიტიკურ ცხოვრებაში. მათ არ მოუწვევიათ სალიკვიდაციო ყრილობა, მაგრამ კომუნისტებთან იდეურმა სიახლოვემ და სახელისუფლებო წნეხმა აიძულა ისინი კომუნისტურ პარტიაში გაერთიანებულიყვნენ, რამაც საქართველოში ესერთა პარტიის არსებობა დაასრულა.

როგორც ზემოთ ავღნიშნეთ, საქართველოში არსებული სოციალისტური პლატფორმის პარტიებს ხელისუფლებასთან თანამშრომლობა არ ეთაკილებოდათ და კომუნისტებიც გარკვეული პერიოდი ლოიალურად იყვნენ მათ მიმართ განწყობილნი. თუმცა საქართველოს ეროვნულ-დემოკრატიულ პარტიას ამგვარი ფუფუნება არ გააჩნდა. ისინი დიდი ხანია მიჩნეული იყვნენ „ბურჟუაზიულ-ნაციონალისტურ“ ან კაპიტალისტებისა და მემამულეების პარტიად. ისინი როგორც კლასობრივი მოწინააღმდეგეების პარტია კომუნისტური ხელისუფლების მხრიდან ლიკვიდაციისა და გაუქმებისათვის იყო განწირული. ეროვნულ დემოკრატიულ პარტიაში, რომელიც ამ დროს დემოკრატიული პარტიის სახელით გამოდიოდა, გამოიკვეთა ორი მიმართულება. ერთი ნაწილი თანახმა იყო ელიარე-

ბინა საბჭოთა ხელისუფლება და დამორჩილებოდა მას, მეორე ნაწილი კი შეურიგებლობას იჩენდა და თავიდანვე ჩაერთო ეროვნულ-განმანთავისუფლებელ მოძრაობაში. მათგან გამოსარჩევია: დავით ვაჩნაძე, კონსტანტინე აფხაზი, ალექსანდრე ასათიანი, სპირიდონ კედია და სხვა.

1923 წლის 28 ოქტომბერს გაიმართა დემოკრატიული პარტიის სალიკვიდაციო ყრილობა, რომელმაც მიიღო შესაბამისი რეზოლუცია. რეზოლუციის ტექსტი მიხეილ ჯავახიშვილმა შეადგინა. დადგენილების ტექსტი შემდეგს აცხადებდა: 1. საქართველოს დემოკრატიული პარტიის მიერ გამოცემული მანდატები გაუქმებულ იქნეს ყველგან. 2. საქართველოს დემოკრატიული პარტიის კავშირი „პარიტეტულ კომიტეტთან“ მოისპოს. 3. საქართველოს დემოკრატიული პარტია გამოცხადდეს დაშლილად, და ამის შემდეგ არავის აქვს უფლება იმოქმედოს პარტიის სახელით 4. საქართველოს დემოკრატიული პარტიის ყრილობა მოუწოდებს პარტიის ყველა ყოფილ წევრს ხელი შეუწყონ საბჭოთა ხელისუფლებას, საქართველოს კულტურულ-ეკონომიკურ აღმშენებლობით მუშაობაში“ (ჯანელიძე 2002, 457).

ამგვარად, 1923 წელი აღმოჩნდა ქართული ეროვნული პარტიების არსებობისათვის გადამწყვეტი წელი. ყველა პოლიტიკურმა ძალამ ან თვითლიკვიდაცია გამოაცხადა, ან კიდევ შეუერთდა კომუნისტურ პარტიას. მოქმედების ბოლო აკორდი იყო 1924 წლის ანტისაბჭოთა აჯანყება, რომლის დაგეგმვასა და განხორციელებასაც უძღვებოდა დამოუკიდებლობის, იგივე ინტერპარტიული (პარიტეტული) კომიტეტი. ხელისუფლებამ აჯანყება სისხლში ჩაახშო და საბოლოოდ განიმტკიცა პოზიციები. ქვეყანაში დამყარდა ერთპარტიული დიქტატურა, რომელიც სასტიკად უსწორდებოდა და ახშობდა საწინააღმდეგო აზრს. თითქმის 70 წელი გაგრძელდა საქართველოში ტოტალიტარული კომუნისტური რეჟიმი, რომელმაც მძიმე დაღი დაასვა ქართულ საზოგადოებასა და სახელმწიფოებრივ აზროვნებას. 1991 წელს მოპოვებული დამოუკიდებლობიდან 35 წელი გავიდა, მაგრამ ქართული პოლიტიკური სივრცე ვერ გათავისუფლდა ჯერ კიდევ კომუნისტური გავლენისაგან. მიუხედავად ამისა, უეჭველია, რომ საქართველოს მომავალი ძლიერი დემოკრატიული სისტემის ჩამოყალიბებას უკავშირდება. ეს ხანგრძლივი პროცესია, რომელსაც სწორი მიმართულება და განვითარება სჭირდება.

ლიტერატურა

- ანთელავა, თ. 2000. *ბოლშევიკური ტერორი რუსეთში(1917-1922)*. თბილისი.
- ვადაჭკორია, შ. 2006. საქართველოს პოლიტიკური ისტორიის საკითხები. (XX საუკუნე). წიგნი მეორე. თბილისი: „მემატიანე“.
- თოიძე, ლ. 1991. *ინტერვენციაც, ოკუპაციაც, ძალდატანებითი გასაბჭოებაც, ფაქტობრივი ანექსიაც*. თბილისი.
- თოიძე, ლ. 1999. *საქართველოს პოლიტიკური ისტორია (1921-1923 წლებში)*. თბილისი.
- ირემაძე, ი. 2021. *პოლიტიკური პარტიები და პარტიული სისტემა 1917-1921 წლების საქართველოში*. თბილისი: ჰაინრიხ ბიოლის ფონდი.
- ირემაძე, ი. 2020. *საქართველოს არჩევნების ისტორია 1991-2018*. თბილისი: ცესკო.
- სართანია, მ. 2019. *სოციალისტ-რევოლუციონერთა პარტია საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში*. სამაგისტრო ნაშრომი. ხელნაწერის უფლებით. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი.
- საქართველოს ისტორია*. 2012. ტ. IV. თბილისი: პალიტრა L.
- სტალინი, ი. 1953. *როგორ ესმის სოციალ-დემოკრატებს ნაციონალური საკითხი*. თხზულებანი. ტომი I. თბილისი.
- შველიძე, დ. 2022. *პოლიტიკური პარტიები საქართველოში*. თბილისი; გამომც., პალიტრა L.
- ჯანელიძე, ო. 2002. *ნარკვევები საქართველოს ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის ისტორიიდან*. თბილისი.

History

Soviet Union and National Parties at the onset of 1920s

Giga Basiladze

giga.basiladze@atsu.edu.ge

Akaki Tsereteli State University

Kutaisi, Georgia

DOI:<https://doi.org/10.52340/atsu.2025.2.26.03>

The role of democracy in the modern world is immeasurable. Georgian state mainly has such young democtacrats who have to deal with various challenges and difficulties. Forming steady democrtatic system is a strenuous and long-lasting process

that takes certain historical experience and is based on political development of society. This, in turn, involves country's past experience as well. In the beginning of the 20th century Georgian society managed to benefit from international political processes, by separating from Russian Empire and announcing independence. Unfortunately, the independent period turned out to be short-lived. Political parties held the helm of forming the first Georgian Republic. The parties sought to establish democratic principles and new political culture in Georgia. The founding assembly elections held in February, 1919 was a great challenge for the newly-built republic that it successfully handled. Georgian parties of that period: Social-Democrats, Socialist-Federalists, Socialist-Revolutionaries (SS) and National Democrats managed to take their deputies to the legislative body through elections. It should be noted here that these elections showed the complete superiority and triumph of the Social Democratic Party (Mensheviks) over other opponents.

Keywords: *democracy, Republic, parties, Social-Democrats, aggression*

The beginning of the XX century is the worst period in our long-suffering history. This century gave the Georgian people the opportunity for consolidation, political-cultural development and gaining independence. On May 26, 1918, the first republic of Georgia was born, the architects of which were Georgian political parties and national forces. A completely new democratic, republican system of management was established, which was foreign to the region as well as to Georgian political parties. During the three-year history of the existence of the First Republic, the following political parties played an important role according to their political beliefs: Social-Democratic Party of Georgia - the most powerful and influential, Revolutionary Party of Socialist-Federalists of Georgia, Party of Socialist-Revolutionaries - the same as SRs and National-Democratic Party of Georgia based on the ideas of Ilia Chavchavadze (United National-Democratic, National, Radical-Democratic Parties and Union of Non-Parties). During the short period of independence, each of these political forces was actively involved in the political, social and economic development and reconstruction of Georgia. Despite this, the events that took place at the beginning of 1921 and the conquest of Georgia by Soviet Russia made the development process impossible.

On February 25, 1921, units of the 11th Red Army entered Tbilisi. They were joined by the newly formed Revcom (Mamiya Orakhelashvili, Shalva Eliava, Alexi (Sasha) Gegechkor, Besarion Kvirkvelia, and others. On February 25, 1921, units of the 11th Red Army entered Tbilisi. They were joined by the newly formed Revcom (Mamiya Orakhelashvili, Shalva Eliava, Alexi (Sasha)

Gegechkori, Besarion Kvirkvelia, and others; later, Filipe Makharadze joined them). Soon after, Grigol (Sergo) Orjonikidze, the Chairman of the Civil Bureau of the RSK (B) Central Committee, arrived in Tbilisi from Baku. The legal government of Georgia left Tbilisi and moved to Kutaisi in western Georgia.

The government of the First Republic left the country on March 18 and moved to France. Thus, Soviet Russia, with the help of the Georgian Bolsheviks, occupied Georgia and forcibly established the Soviet government. Instead of the existing multi-party democracy in the country, the unrestricted dictatorship of the Communist Party was established. Nevertheless, for several months, the communist government of Georgia, under the guidance of Lenin, tried to pursue a loyal policy and find a common language with the existing political parties. On September 15, 1921, the newspaper "Communist" published an appeal of the Revolutionary Committee of Georgia to the government of Georgia, being already in exile, by which amnesty was announced to political parties if they recognized the new government. The parties operating in Georgia could believe in the reality of the offer, but the experience of Soviet Russia dictated them to be cautious. After all, the most right-wing monarchist parties - the Octabrists and similar groups - were successively destroyed there. Then the Cadet Party ceased to exist, followed by all other opposition parties.

Therefore, the Georgian political elite and parties distrusted the call of the Revcom, but reconciled with the reality and continued to function under the supervision of the new government. Despite the harassment, in 1921-1922, the occupation regime supported the existence of Georgian parties, although the situation soon changed. From the beginning of 1923, the Soviet authorities began to take direct measures to liquidate the parties. All leading parties were subjected to this process of self-liquidation. First of all, the government attacked the most influential Social Democratic Party of Georgia.

In April 1921, the Social Democratic Party held an extended meeting in the Opera House and decided to cooperate with the Soviet government. The new political reality intensified internal contradictions in almost all parties, which led to the formation of separate groups within the parties. The Soviet government and its agencies facilitated and encouraged the process. In the same year, the Social Democratic Party of Georgia was finally separated from so called "Ray" group. They were named the Independent Social-Democratic Party and published the newspaper "New Ray". The new core consisted of: Kirile

Ninidze, Mukhran Khocholava, Nikifore Imnaishvili, Ilia Firtskhalayshvili and others. Despite the split, the position of the Radians almost did not differ from the position of the Social Democratic Party. They both stood in opposition to the communists, although they intended to cooperate with them and refused to fight against them.

From the end of 1922 and the beginning of 1923, the communist government of Georgia targeted the social democrats first and started taking measures to liquidate the party. Statements of former members of the party appeared in the newspapers, in which they admitted that Jordan's party did not live up to expectations. They demanded to join the Communist Party as a party defending the interests of the workers and confirmed this both personally and in the form of collective signatures. On March 28, 1923, a meeting of the members of the Social-Democratic Party was organized, who supported the communist government, rejected the wrong way of their own party, and left the party as a group. Similar meetings were also organized in mazras (Administrative-territorial unit in the Russian Empire) and big cities. The liquidation congress of the All-Georgian Social-Democratic Party held in Rustaveli Theater in Tbilisi on August 25-31, 1923 turned out to be decisive. 221 people participating in the congress represented more than 11 thousand members, but the party had about 60 thousand members at that time. Therefore, the decision could not be legitimate. Despite this, under the pressure of the communist government, the congress declared the party liquidated and the decision was recorded in the form of an emergency declaration. The party's youth organization also declared itself disbanded. This way, the existence of the most powerful, influential and numerous Georgian political party has passed into the past. The Socialist-Federalist Revolutionary Party of Georgia was next in line.

On June 5-9, 1921, the last VI free conference of Socialist-Federalists was held, in which the right wing of the party seemed to have won and elected Giorgi Lashkhishvili as the chairman, but the party was actually already divided into two. The left wing of the Socialist-Federalists pledged their cooperation and support to the occupation authorities right after entering Tbilisi. On February 27, the main committee of the left wing met, and Shalva Nutsubidze was elected as its chairman, and Tedo Ghlonti as its deputy. At the sixth conference, they conditionally maintained their unity, but soon the leftists left

the party. They will soon take over all party activities, leadership and majority of the members. On October 30, 1921, the Provisional Central Committee convened a congress, the main result of which was the founding of the Revolutionary Left Socialist-Federalist Party. Iakob Fanskhava, Tedo Ghlonti, Shalva Nutsbidze, Simon Khundadze, Sergo Amaglobeli, Petre Chaniashvili joined the committee. The Congress officially emphasized the Soviet system as the best means of defending the interests of the workers, but despite this, the Left Socialist-Federalist Party steadfastly defended national values. Newspapers published by the party – the Socialist-Federalist and the Tribuna became the only refuge of Georgian intellectuals, scientists, and cultural figures to voice their national positions.

The left federalists took part in the council elections held at the end of 1921 and elected 10 deputies to the Tbilisi City Council. Regardless of the cooperation, the federalists strongly campaigned against the creation of the South Ossetian Autonomous District on the territory of Georgia. Thanks to them, the status of the Georgian language as the state language was recorded in the Soviet Constitution. Despite the ideological kinship of the Left Socialist-Federalists and the Communists, the Communists forced the leaders of the Federalists to call a liquidation congress and dissolve the party. On November 7, 1923, the conference of the Socialist-Federalist Party was held. At that time, the party had 5 thousand members, who were represented by 55 delegates at the conference. Based on the reports of Simon Khundadze and Tedo Ghlonti, the congress made a decision on the unification of the former socialist-federalists in the Communist Party of Georgia and actually of Russia. There were two more parties whose days were numbered. At the beginning of the Soviet occupation, the Party of Socialist-Revolutionaries of Georgia (SRs) was divided into two wings - right-wing and left-wing. The rightists met the new government irreconcilably. They actively participated as illegals in the armed uprising against the Soviet government. The Left Socialist-Revolutionaries took the path of cooperation with the new government. From October 3, 1921, the newspaper "Shroma" was renewed and published temporarily. SRs firmly defended the national interests of Georgia, opposed and criticized the international policy of the government, they came out against the creation of the Transcaucasian Federation and the unification of Georgia in it. On March 20, 1922, the 3rd Congress of the Left Socialist-Revolutionary Party was held in Tbilisi, which

expelled several old figures from the party: Ioseb Gobechia, Ilia Nutsubidze and Ivane Lortkifanidze. With this act, the leftists confirmed their loyalty to the Soviet government, because the expelled comrades showed intransigence towards the government. Instead, the Congress elected a new Central Committee of the SR Party, whose leading members were Leo Shengelaya and Ivane Gobechia. It is from this period that the Georgian SRs are no longer seen as an independent party in political life. They did not call the liquidation congress, but their ideological closeness to the communists and governmental pressure forced them to join the communist party, which ended the existence of the SR party in Georgia. As we mentioned above, the socialist platform parties in Georgia were not ashamed of cooperating with the government, and the communists were also loyal to them for some time. However, the National Democratic Party of Georgia did not have such a luxury. They have long been considered as a party of "bourgeois-nationalist" or capitalists and landlords. As a party of class opponents, they were doomed to liquidation and cancellation by the communist government. In the National Democratic Party, which at that time appeared under the name of the Democratic Party, were identified two directions. One part agreed to recognize the Soviet government and submit to it, while the other showed intransigence and got involved in the national liberation movement from the very beginning. Among them, Davit Vachnadze, Konstantine Abkhazi, Aleksandre Asatiani, Spyridon Kedia and others can be distinguished.